

Образовните цели претрпеа силни промени во Косово заедно со севкупните промени во општеството во текот на последнава деценија и половина. Заедно со општите промени на економијата и технологијата, исто така се променија и концептите на методологијата на предавање. Исто како и на светско ниво, така и во Косово, методологијата на предавање на јазик почна да се менува, особено во однос на англискиот јазик, кој станува *lingua-franca* како резултат на глобализацијата.

Така, учењето и предавањето на странски јазик, не е повеќе само формален, туку и практичен процес, од причина што различните избори за учење овозможува луѓето да имаат повеќе образовни можности како резултат на економскиот и технолошкиот развој.

Ваквата состојба овозможува студентите и другите луѓе да го учат странскиот јазик не само како научен јазик, туку и за комуникациски цели, со што се овозможува да можат да имаат подобро владеење на јазикот, особено за пишување и зборување.

Еден од приоритетите на образовниот курикулум на Косово е демократизација на предавањето, како што тоа е и официјално потврдено преку стандардите на Министерството за Образование, Наука и Технологија (МОНТ).

Во оваа смисла, учењето и предавањето англиски јазик стана предуслов за целокупниот развој на Косово, затоа што течно зборување на англиски е *sine-qua-non* за личен и општествен развој, или како што Ken Hyland наведува, студентите и истражувачите мораат течно да го зборуваат јазикот со цел да ги разберат академските расправи и дисциплини, да изградат кариера и успешно да се справуваат со учењето (2009, Ken Hyland).

Како и да е, треба да се прифати дека во Косово, методологијата на предавање на англискиот како странски јазик, беше долго време ограничена на изучување на точни граматички правила и не беше третирана преку науката на метадискурсот¹ и инклузивности како што тоа го предлага мултиолитерарната педагогија (МП).

¹Според Ken Hyland, метадискурсот е “широко употребуван термин во постојната анализа на дискурсот и јазично образование, и се однесува на еден интересен и релативно нов приод за концептуализација на интеракциите помеѓу производителите на текст и нивните текстови и помеѓу производителите на текст и корисниците”, *Metadiscourse*, 2005, Continuum, стр. 1.

Во овој контекст, сите четири основни јазични вештини (слушање, зборување, пишување читање), не беа интеграрно вклучени, туку беа посебно третирали и учени на памет, во рамикте на теоријата на граматички превод, што не овозможуваше комуникациски приод кон учењето во применетата лингвистика.

Недостатокот од интегративна настава беше резултат на неколку причини- понекогаш новините во наставата треба да бидат поткрепени со јасни образовни политики, понекогаш образовните реформи треба да се поддржат со поголеми финансии од владата, понекогаш е потребно подолго време во едно општество за да се постигне одвојување од традиционалната настава, учење и оценување, а понекогаш тоа е како резултат на долгата status-quo состојба во една земја, како што е случајот со Косово, за разлика од други земји кои не поминувале низ подолг период на транзиција.

Косово сеуште има сериозни предизвици во врска со подобрување на образовните политики, вклучувајќи и обука на наставници, поддршка на транзиција од школо до вработување, подобрување на долгорочен развој и конкуренција, истражувачки дејности, недостаток на јавни инвестиции, ниско ниво на соработка помеѓу стручните школи и претпријатијата, како и задоцнето спроведување на подобрувањата во образовните политики и квалитет на образованието (https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_kosovo.pdf p.38-39).

Сите наведени проблеми, треба да се земат како сериозни фактори кои доведуваат до слаб резултат на PISA тестот за Косово (програмот за меѓународно оценување на студенти на ОЕЦД), кој го рангираше Косово со незадоволителен резултат по математика, читање и наука.

Освен горенаведените фактори, со цел да се подобри квалитетот на образованието, тој треба да се процени и од агол на употребата на други дидактички материјали, како што се застарени материјали за учење, особено учебници за странски јазици, како и недостаток од стручност на наставниците и погрешно разбирање на реформите во образованието.

Овие елементи се исто така воочени по пат искуството од лично набљудување, како и повратни информации од учениците и колегите, кои во принцип се сложуваат дека новите практични и применети наставни програми во Косово, се

‘борат‘ со методот на учење на јазици кој е сеуште преодминантен, а кој се ослонува врз педагошкиот модел Презентација, Практика и Продукција (ППП).

И покрај тоа што ова истражување не се стреми кон објаснување на сите фактори кои што го спречуваат и/или поддржуваат учењето на англискиот јазик во вишите средни училишта во Косово, тоа сепак ќе елаборира неколку важни дидактички основи на педагогијата, од причина што едно истражување не може да биде целосно доколку не се осврне на претходниците на педагогијата, како што тоа беше методологот Johann Amos Comenius.

Дури и во негово време, овој голем автор потврдил дека пред да започнат со разбирање и детален фокус на некој предмет или тема, учениците треба прво поминат долг период на енциклопедиска обука, преку која на ученикот ќе му се предава на "општ и недефиниран начин", за да со текот на времето кога ќе се развијат, предавањето треба да стане поегзактно и специфично, но секогаш преку природниот методот преку кој учениците би набљудувале, разбирале и учеле (1989, Frost, стр. 2019).

Гледано на овој начин во комбинација со модерните мислења кои ја дефинираат педагогијата како акт на предавање на дискурс и поставување домени на идеи, вредности и докази кои се неопходно урамени (2004, Alexander, стр. 7), се создава голема веројатност за прилагодување на предавањата според околностите во една држава.

Историскиот поглед и последователните промени во уметноста на предавањето, неизбежно вклучува интеракција на учениците, што како резултат вклучува различни нови педагошки мислења во затворената педагошката терминологија.

И покрај тоа што ова истражување не се обидува да го објасни историскиот развој на значењето на педагогијата и дидактиката на предавање на странски јазик, сепак има за цел да испита, анализира и даде критички осврт на севкупните дидактички аспекти и нивните влијанија во Косово, од аспект на сегашните практики на предавање и учење на англискиот јазик.

Поточно, истражувањето се однесува на практиките на предавање и учење на вештини на пишување на англискиот јазик во институционалниот контекст на Косово, односно ‘предавање внатре‘, особено после горенаведените предизвици што се случуваат во Косово како нова држава.

Истражувањето се стреми да ги групира парадигмите, приодите, целите, методите, активностите, средствата, материјалите, наставните програми, и човечките ресурсиво однос на предавањето и учењето на вештини за пишување на англиски јазик во вишите средни школи во Косово, со примена на планирано емпиричко истражување. Во оваа смисла, основата на дидактиката на вештините за пишување на англиски јазик, би вклучила: набљудување со поставување прашања, тестирање и наоди од практики на предавања и учење, анализа на наставниот материјал, поточно на обраовните политики и курикулумот, степен на модели на јазична итеракција, услови, контекст, содржина, (стил, порака, граматика, речник, ортографија и слично), со што ќе ни се овозможи да го анализираме општиот процес на предавање на англискиот како стански јазик.

Последователно, истражувањето ќе го открие нивото на квалитатива и квантитавна компетентност во владеење на вештините за пишување на учениците. Понатаму, истражувањето би ги открило психолошките аспекти на предавањето и учењето преку опишување и анализа на постојните дидактчки приоди на предавање (како на пример, ориентација-компетентност, ориентација-акција, ориентација учител-ученик), методи, техники и мислења.

Истражувањето дополнително ќе ги анализира трендовите кои се важни за здобивање на комункациски вештини за пишување како директно средство за професионален и академскиот успех, кои директно влијаат врз целта на ова истражување: да се анализира нивото на компетенција на вештините на англиски, имено вештините за пишување на учениците од вишите средни школи во Косово.

Понатаму, битно е да се истражи и начинот на кој наставниците ги предаваат вештините за пишување на англиски јазик, и да се истражи повратната информација преку специјално формулирани прашалници за добивање повратна информација, што ќе биде битен аспект за предавањето и развивањето на процесот на пишување од перспектива на наставниците по англиски во Косово.

Исто така, ова истражување ќе го испита нивото на достигнувања во употребата на пишаниот јазик на учениците, имено нивниот ниво на пишан дискурс на англиски, најпрво преку набљудување на тоа како се однесуваат наставниците, и како и што размислуваат учениците, нивните реакции и одговори на приодите на наставниците.

Второ, ова ниво ќе се измери преку тест-есеј, со цел да се оцени, спореди и анализира она што е видно и она што е докажано. Првиот метод ќе се спроведе во природна средина без употреба на опрема со цел да се добие првична слика.

Ќе се води дневник со цел да се регистрираат особеностите и детаљите кои што инаку би можеле да бидат прескокнати.

Истражувањето, исто така, ги истражува факторите кои се директно поврзани со поставување на хипотеза на истражувањето, кои влијаат на нивото на вештини за пишување, т.е. нивото на влијание на J1 (мајчин јазик) врз вештините за пишување на целниот јазик J2 (англиски), преку анализа на некои од писмените задачи на учениците, време поминато на оваа вештина, курикулумот, технологијата и слично.

Двете главни целни групи/школи на ова истражување ќе бидат учениците и наставниците од последната година во школите за природни и општествени науки во Косово, поточно од 12 година, од причина што во овие школи англискиот јазик се изучува со исто ниво на образование на наставниците и со исти книги.

Истражувањето се обидува да испита некои од прелиминарните општи истражувачки прашања, врз чија основа ќе бидат подготвени прашалниците: Имено, дали е важна ориентацијата на образованието на учениците во оценка на нивото на вештината за пишување? Дали природот кој го става ученикот во фокус влијае врз подобро совладување на вештина за пишување на англиски јазик? Дали вонредните литературни активности охрабруваат вештини за читање и пишување? Дали наставниците по англиски јазик се отворени кон новини во предавањето на вештини за пишување, и дали сегашната наставна програма е соодветна за добивање на задоволително ниво на вештини за пишување на англиски јазик? Дали наставниците по англиски јазик во Косово употребуваат методологија на диференцирана настава?

Понатаму, со цел да се добие подлабоко знаење на пишување на англиски јазик на учениците од 12 одделение, ќе се даде пишан тест на специфична група на ученици преку методата на фокусна група на двата профили на училишта. Тестот-есеј ќе вклучи и инструкција за пишување на тестот која ќе служи како водич, и кој ќе биде анонимен и ќе трае колку еден наставен час, односно 45 минути.

Идејата за употреба на фокусна група директно доаѓа од потребата и искуството на наставниците по англиски јазик, со цел да се открие и утврди ефективен начин да се одговори на разликите во знаењето за пишување на текст на англиски јазик.

двата профили на ученици, преку проценка не само на техничките вештини за пишување на текст, туку и нивото на вештини за употреба на идиомски јазик, споредби, употреба на фрази, како и процесот на трансфер и влијанието на мајчиниот јазик.

Во одсуство на специфични стандардизирани критериуми за оценување на пишан текст на англиски јазик за целната група и школи, ние презедовме примери од литературата, како што тоа е рубиковиот пример на оценување на авторот Ohlrogge (2009) од неговото истражување наречено *Formulaic expressions in intermediate EFL writing assessment*, (кое нуди четири критериуми за оценување на пишан текст на кандидатот, односно содржина и развој, организација и поврзување на идеи, лингвистички обем и контрола, и комуникациски ефект (кој ќе биде даден во прилог на прашалникот).

Отакако есејот ќе биде завршен, ќе биде даден уште еден круг на оценување на ситуацијата, кој ќе вклучи прашалници за учениците и наставниците во целните школи. Наодите ќе посочат дали горенаведените прашања ги откриваат теоретските и факторите на набљудувањето, заедно со влијанието на неэффективното предавање-учење на косовските EFL (Англиски како странски јазик) наставници и ученици.

Ова истражување ќе послужи како сигурна база за проширување на тезата на повеќе начини, бидејќи од таа база, педагогите и практичните наоди ќе донесат конкретни придонеси во косовскиот образовен систем во однос на предавањето англиски, и исто така ќе отвори нови хоризонти за совладување на вештините за пишување на англиски во иднина.